

of the modern social and cultural environment. Successful use of the ethnic approach to the educational process on the basis of new technologies will improve quality of education, strengthen the link the educational process with practical activities and make a spiritual component in the learning process of students in higher institutions of art.

Key words: *gifted students (design-education), design, etnodesign.*

УДК 378

Світайло С.В.,

*старший викладач кафедри
академічного та естрадного вокалу
Інституту мистецтв
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук*

ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВА ПІДГОТОВКА УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто особливості диригентсько-хорової підготовки учителів музики в системі вищої професійної освіти. Зокрема, наголошено на принципово важливій ролі формування у них таких фахових компетенцій, як здатність здійснювати інтерпретацію хорового твору, запропоновано музично-теоретичний, вокально-хоровий та виконавський види аналізу хору Б. Лятошинського «Весна».

Ключові слова: *диригентсько-хорова підготовка учителів музики, музично-теоретичний, вокально-хоровий, виконавський аналіз хорового твору.*

Постановка проблеми. Система вищої професійної освіти в сучасній Україні зазнає суттєвих змін, спрямованих на вдосконалення підготовки сучасних фахівців, здатних результативно діяти в найрізноманітніших виробничих і суспільних ситуаціях, самостійно приймати рішення, оволодівати новою інформацією, усвідомлювати наслідки своїх дій і діяльності, відповідати за них.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми підготовки майбутніх учителів у сучасних умовах досліджено такими вченими, як Л. Арчажнікова, В. Бобрицька, Н. Гузій, А. Козир, О. Олексюк, В. Орлов, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін. Зокрема, питання диригентсько-хорової підготовки майбутніх учителів музики розглянуто у працях таких авторів, як: А. Болгарський, О. Леснік, Лінь Хай, Л. Люлюк, Г. Сагайдак, Т. Смирнова, Н. Тарарак, І. Шинтяпіна. Практично кожен із дослідників цієї проблематики наголошує на необхідності вдосконалювати навчальний процес, поєднуючи в ньому традиційні й інноваційні технології [3, 36].

Специфіка фахової підготовки учителів музики полягає в необхідності формування двох її нероздільних складових — педагогічної та музичної [2, 117]. Основним видом музично-педагогічної діяльності такого фахівця є музично-виконавська, поза якою, як свого часу зазначав Г. Ципін [4, 248], його не називали б учителем музики. Тобто, професійне володіння відповідним музичним інструментом для вчителя музики є тією найсуттєвішою фаховою компетенцією, яка вирізняє його з-поміж інших учителів-предметників. Для музичного педагога, який здобуває диригентсько-хорову підготовку, таким інструментом є хоровий колектив (вокальний ансамбль).

Мета статті — розкрити основні прийоми інтерпретації хорового твору як складової у роботі вчителя музики над вихованням школярів засобами вокально-хорового співу.

Виклад основного матеріалу. Хорове виконавство фахівці (теоретики і практики) справедливо вважають найскладнішим у музичному виконавстві, адже диригент втілює свій творчий задум не безпосередньо на музичному інструменті чи голосом, а за допомогою колективу інших музикантів-виконавців. У ній органічно поєднуються власне педагогічні та диригентсько-хорові, виконавські компетентності. Однією з таких виконавських складових є вміння

здійснювати художню інтерпретацію виконуваного хорового твору. Її формування невіддільне від процесу становлення світогляду вчителя музики, його загальної культури, набуття професійних знань, умінь і навичок, а також виховання емоційно-вольових якостей.

Саме тому інтерпретація хорового твору є важливою складовою підготовчої роботи учителя музики до його розуміння й виконання з хоровим колективом. У процесі інтерпретації увиразнюється не лише художній потенціал виконуваного твору, а й розкриваються виконавські можливості хорового колективу. Під час інтерпретації здійснюється, зокрема, музично-теоретичний аналіз, а саме: розкриття життєвого і творчого шляху композитора в контексті історичного і музичного процесу певної епохи; характеристика хорового твору за його жанровими і стильовими ознаками; аналіз поетичного тексту, розкриття характеру образності, фонетичних особливостей; порівняльний аналіз музики і поетичного тексту, визначення особливостей музичного втілення поетичних тем і образів. Важливо також визначити форму твору, місцеві та загальні кульмінації, схарактеризувати фактуру твору, гармонічну мову; визначити розмір твору, схарактеризувати метроритм, темп, динаміку твору, їх залежність від характеру, образу, настрою.

Окремий вид хормейстерської роботи з інтерпретації хорового твору становить його вокально-хоровий аналіз, у процесі якого необхідно: визначити тип, вид хору, його склад (однорідний, мішаний); схарактеризувати стрій, діапазон хору, теситуру; виявити засоби звуковедення; дати характеристику ансамблю; схарактеризувати дикцію, дихання.

Результатом музично-теоретичного і вокально-хорового аналізу хорового твору є виконавський аналіз, який потребує: опрацювання хорової фактури; виявлення творчого задуму композитора і поета та своєрідності їх втілення; інтерпретації хорового твору з урахуванням особливостей мелодики, гармонії, темпоритму, динаміки; визначення виконавських прийомів, технічних прийомів роботи над втіленням художнього образу твору; визначення діапазону кожної хорової партії, зіставлення теситури голосів і твору загалом, ансамблю; виявлення технічних труднощів у кожній партії та хорі в цілому, вибір конкретних прийомів долавання виявлених труднощів.

Розглянемо відомий хор Б. Лятошинського «Весна», написаний на слова О. Пушкіна. Митець створив поетичний малюнок весняного пробудження природи, сповнений особливого емоційного і смислового навантаження. Після трагічних подій, пережитих героями (загибель на дуелі Ленського, душевна криза Тетяни), у ньому звучить оптимістичний настрій як сподівання на оновлення і продовження повнокровного життя. Цикл «Пори року» Б. Лятошинського розпочинається хором «Весна» у виконанні мішаного хору без супроводу. Це лірична хорова мініатюра, поетична замальовка ранньої весни сповнена світлого, піднесеного настрою. Поет сприймає весну як ранок року. Форма хору проста, тричастинна, репризна. Вона відтворює динаміку поетичних образів, поетичного настрою пейзажного малюнка загалом. За характером сюжетної лінії перша і третя частини подібні між собою. Перший період містить вісім тактів, він модулюючий, тонально розімкнений. Друга частина становить контраст до першої і третьої частин, має характер розробки, у якій відтворено внутрішній стан героя від переживання світу весняної природи, весняний настрій. Третя частина — реприза, вона містить у собі матеріал першого розділу майже без змін, нових тематичних елементів у ній немає. Ця частина відрізняється від першої гармонічним і фактурним варіюванням.

Композитор вдало застосовує мішану фактуру для відтворення картини весняного пробудження природи. Перша і третя частини написані у поліфонічній фактурі, оскільки подібні між собою за змістом та характером емоційного переживання. Тема весни чергується у сопрано й альтів у першій частині, тенорів і альтів — у третій. Середня частина (8–21 тт.) написана в гармонічній фактурі. Друге речення середньої частини (15–21 тт.) має поліфонічний виклад. Композитор вдається до імітаційного виду поліфонії, щоб відтворити рух, нерозривність музичної лінії.

Наприкінці хору застосовано гармонічну фактуру (28–30 тт.), що надає насиченості, завершеності, стійкості звучанню твору, до того ж влучно підкреслює зміну гармоній. Основна тональність хору «Весна» — *фа мажор*, вона сприяє органічному розкриттю загального настрою пейзажної картини. Відтворюючи психологічний образ твору, композитор вдається до відхилень у споріднені тональності трьох ступенів: *ре мінор* (9, 10 тт. — другий ступінь спорідненості); *ре-бемоль мажор*, *фа-бемоль мажор*, *ре мажор* (11, 29; 12, 13,

14. — третій ступінь спорідненості). Нетемперований хоровий стрій надає можливість чутиливо сприйняти специфічний колорит кожної тональності, зокрема й таких енгармонічно рівних як *фа-бемоль мажор* і *мі мажор* (12 т.). Музична мова хору насичена оберненнями домінант септакорду, альтерованими септакордами, септакордами другого ступеня.

Великий мажорний септакорд, який надає музиці світлого, піднесеного звучання і є своєрідною ознакою стильової манери композитора, утворюється за допомогою прохідного звука (9, 11, 13 тт.). Щоб точніше відтворити свіжість весняних відчуттів, композитор застосовує модулюючі секвенції (друга частина, 9–15 тт.), завдяки яким хвилююче звучить кульмінація всього твору.

Гармонія хору Б. Лятошинського багата і різноманітна, у ній використовується гармонічний мажор у темі весни партіях сопрано (1, 2 тт.) і тенора (2, 22 тт.), гармонічний мінор у паралельній тональності — *ре мінор* (5, 6, 15, 16, 20 тт.).

Темп хору — *Allergetto* — повільний, з рухом уперед — зумовлений характером, піднесеним весняним настроєм поезії. У творі є уповільнення (*ritenuto*) між другою і третьою частинами та наприкінці твору, у поєднанні зі зміною гармонії, яка увиразнює слова — «в безмолвii ночей». Розмір хору — 4/4 — співзвучний ритмічній будові поетичного тексту, його настрою, інтонації та змісту.

Динамічна амплітуда хору охоплює всі можливі для нього градації сили звуку — від *piano* до *forte*. Характерні ознаки нюансування — наявність динамічних контрастів між частинами, реченнями. Кульмінація хору наростає у другій частині, яка і в поезії є психологічно, емоційно найвиразнішою. Кульмінаційне звучання хору досягається шляхом зміни гармонії і наростання динаміки у кожній наступній фразі (9–14 тт.). Завершення хору характерне для ліричної мініатюри — *piano* з відхиленням у тональність *ре мажор*.

Теситура хору зручна, музичний матеріал усіх партій викладено в середній теситурі, яка найбільше сприяє інтонуванию.

Стрій становить основу хорového співу. Часте змінювання тональностей вимагає від співаків швидкої орієнтації у новій гармонії і точного повернення у початкову тональність (*фа мажор*). Для партії басів важливо стежити за висотою витриманої ноти (органний пункт) у першій і третій частинах. Хормейстеру необхідно зважати на те, що від інтонаційної чистоти горизонталі залежить інтонація вертикалі.

Звуковедення — *legato*. Мелодія кожної партії рухається плавно, лише в окремих місцях є стрибки на квінту, кварту. Ці інтервали інтонуються стійко. Дихання за фразами, в окремих місцях — ланцюгове.

Висновки. Хоровий твір Б. Лятошинського «Весна» досить складний для виконання, зокрема в інтонаційному відношенні, що потребує від педагога і співаків хору уважності та зосередженості.

ДЖЕРЕЛА

1. Гузій Н.В. Основи педагогічного професіоналізму : навч. посіб. / Н.В. Гузій. — К. : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. — 156 с.
2. Олексюк О.М. Вступ до спеціальності: музичне мистецтво. Модуль 2 : навч. посіб. / О.М. Олексюк, Г.Г. Кондратенко, О.Д. Ляшенко. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. — 132 с.
3. Пляченко Т.М. Професійна діяльність керівника музично-інструментального колективу : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / Т.М. Пляченко. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. — 112 с.
4. Цыпин Г.М. Понятийный компонент в структуре музыкального мышления. Формирование профессиональных понятий в ходе занятий музыкально-исполнительской деятельностью / Г.М. Цыпин // Психология музыкальной деятельности: теория и практика : учеб. пособие. — М. : Академия, 2003. — С. 246–251.

В статье рассмотрены особенности дирижерско-хоровой подготовки учителей музыки в системе высшего профессионального образования. В частности, отмечено принципиально важную роль формирования у них таких профессиональных компетенций, как способность осуществлять интерпретацию хорового произведения, предложены музыкально-теоретический, вокально-хоровой и исполнительный виды анализа хора Б. Лятошинского «Весна».

Ключевые слова: дирижерско-хоровая подготовка учителей музыки, музыкально-теоретический, вокально-хоровой, исполнительский анализ хорового произведения.

The article examines peculiarities of music teachers' conducting and choral training in the system of higher professional education. It notes, in particular, the important role of development of professional competences such as the ability to perform interpretations of choral works, presents music-theoretical, vocal and choral and performing analysis of Liatoshynsky's choir "Vesna" ("Spring").

Key words: *music teachers conducting and choral training, music theoretical, vocal and choral, performing analysis of choral work.*

УДК 378.637.016:78

Селезньов М.Я.,

викладач кафедри академічного

та естрадного вокалу

Інституту мистецтв

Київського університету імені Бориса Грінченка

НОВАЦІЇ У ВИКЛАДАННІ ФАХОВИХ ДИСЦИПЛІН МИСТЕЦЬКОГО СПРЯМУВАННЯ

У статті висвітлено новації у викладанні фахових дисциплін мистецького спрямування. Розглянуто інформаційно-комунікаційні технології для професійної діяльності вчителів музичного мистецтва, розкрито можливості їх використання в навчальному процесі.

Ключові слова: *новації, інформаційно-комунікаційні технології, вчитель музичного мистецтва.*

Постановка проблеми. Інформативне суспільство, що стрімко розвивається і змінюється, висуває перед мистецькою освітою завдання професійної підготовки студентів відповідно до потреб сучасної школи. Особливої актуальності набуває